

Ο φαλλός και η έλλειψή του, από ψυχαναλυτική σκοπιά

Anne-Marie Collard

«Το παραμέρισμα του φαλλού»

Η Ντιάνα όταν ήρθε να με δει ξεπερνά, παραμερίζει τον φαλλό. Τουλάχιστον αυτό θέλει να με κάνει να πιστέψω. Η θέση της είναι αυτή της πρόκλησης αλλά ήδη τοποθετεί πάνω σ' αυτό την απελπισία της. Είναι ομοφυλόφιλη και δεν βλέπει πια τους άνδρες και αυτό από την μικρή ηλικία των 3,5 ετών εκτός από έναν και θα επανέλθω σ' αυτό. Τελικά η οικογενειακή ιστορία περιγράφει ότι μέχρι αυτή την ηλικία αυτήν την γέννησης της πρώτης μικρής αδελφής, η Ντιάνα και ο πατέρας της ήτανε σε πολύ καλούς όρους. Δεν θυμάται και πολύ καλά. Δεν έχει παρά μόνον μνήμες αδιαφορίας, τρομοκρατικής γι' αυτόν τον πατέρα, που της προκαλεί φόβο ακόμα και σήμερα. Δηλώνει διεστραμμένη γιατί δεν τοποθετείται κάτω από τον νόμο. Η ζωή της δεν μπορεί να ρυθμιστεί παρά μόνον με βάση την απόλαυση. Είναι ο όρος που χρησιμοποιεί. Είναι το μόνο σημείο αναφοράς το χειροπιαστό στο οποίο μπορεί να πιστέψει και μετά ότι το δοκιμάζει και βλέπει πάνω σ' αυτό τις εκδηλώσεις που παίρνουν οι άλλοι. Δεν αναζητά αυτήν την απόλαυση αλλά παρατηρεί μάλλον ότι είναι υποταγμένη εκεί εφ' όσον δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο. Δεν μπορεί να αναγνωρίσει το βάσιμο των νόμων και των κανόνων που κυβερνούν τη ζωή των άλλων και κυρίως των ανδρών.

Με ποιο δικαίωμα λέει να πειθαρχήσει ή να αφαιρεθεί σ' αυτόν που δεν την αφορά; Έτσι βρίσκεται ξένη στις περισσότερες των ιδεών και των επιθυμιών που φαίνεται να δίνουν ένα νόημα στη ζωή των άλλων. Η ψυχανάλυση δεν την αφορά περισσότερο από το υπόλοιπο γιατί δεν μπορεί να πιστέψει επίσης στην σημασία της μέσα στην οιδιπόδεια προβληματική για την οποία δεν αισθάνεται τίποτε. Δεν

διαμαρτύρεται για διάφορα πράγματα που παίζουνε κάποιο ρόλο στη σχέση προς την απόλαυσή της. Παραδέχεται τον ας πούμε μαζοχισμό της αλλά τελικά έχει όρια αυτός ο μαζοχισμός που την κάνουν να αμφισβητεί να διστάζει μπροστά σε ορισμένα γυναικεία πάθη πολύ οδυνηρά.

Επίσης δεν έχει καμία σχέση με το θηλυκό ήμισυ της ανθρωπότητας που αισθάνονται, αλλά σκέφτεται ότι δεν χάνει τίποτε αφού οι άνδρες είναι άνευ ενδιαφέροντος. Είτε ως πιο δυνατοί από αυτήν της προκαλούν φόβο και τους αφήνει στις βλακείες που τους ενδιαφέρουν είτε ελλείψεις και διαμορφώνει μια απόσταση ακόμη περισσότερη από φόβο που έχει της επιθυμίας της να τους καταστρέψει. Όλοι αυτοί άνδρες και γυναίκες που υποτάσσονται σε στερήσεις στο όνομα μιας επιθυμίας ή στη συνέχεια ενός προγράμματος της φαίνονται θύματα μιας παραπλάνησης. Δεν βλέπει ποιος σκοπός μπορεί να δικαιώσει τέτοιες προσπάθειες. Στοχεύει έτσι ιδιαίτερα σ' αυτούς που δίνουν αξία στη γνώση και στην κοινωνική επιτυχία. Στοχεύει επίσης προς τους ψυχαναλυτές. Ποια επιθυμία βλέπουνε σαν σε καθρέφτη; Αυτοί οι αγύρτες; Εν τούτοις το ζήτημα την ενδιαφέρει γιατί η υποταγή σε μία θεότητα της οποίας οι εντολές θα οδηγούσαν στην ευτυχία αυτό που λογικά θα έπρεπε να είναι η επιλογή της, ως η μόνη εναλλακτική λύση στην πατρική απάτη. Αυτήν την υποταγή δεν την υποφέρει. Συναντάει μέσα σ' αυτήν το άγχος. Έρχεται λοιπόν στην ψυχανάλυση χωρίς να πιστεύει σ' αυτήν γιατί ακριβώς το σύμπτωμά της είναι το να μη μπορεί να πιστέψει. Αλλά αποφάσισε να παίξει το παιχνίδι τοποθετώντας με στην πρόκληση του να υποστηρίξω εγώ ότι ο νόμος του πατέρα δεν είναι μία Εξαπάτηση και ο ευνουχισμός είναι ένα τίμημα που δεν το πληρώνει κανείς μάταια. Εν τούτοις έφτασε σε μένα μέσα από έναν θεϊκό νόμο .

Λίγο χρόνο πριν υποφέροντας από μία πρωκτική σχισμή και τρομοκρατημένη με την ιδέα ότι θα όφειλε να κάνει εγχείρηση γι' αυτό, απευθύνθηκε σε έναν άνδρα. Ένα είδος θεραπευτή γκουρού που της είχε συστήσει μία φίλη

της και ο οποίος με τα καλά του λόγια είχε πετύχει την επούλωση της σχισμής. Από το σημείο εκείνο και μετά αισθάνθηκε γι' αυτόν μια απόλυτη εμπιστοσύνη. Αυτός ο άνθρωπος ήταν παντοδύναμος κατ' αυτήν. Εμπνευσμένος από τον Θεό. Σε επαφή με υπέρτατες δυνάμεις και μαγικές δυνάμεις που τον διασφάλιζαν μια απόλυτη γνώση πάνω στην απόλαυση. Ήξερε σαφώς αυτό που ήτανε καλό γι' αυτήν. Τότε λοιπόν της δηλώνει αυτός ότι αντίθετα με ότι πίστευε μέχρι τότε είχε αγαπήσει πάρα πολύ τον πατέρα της και ότι ο πόνος της οφειλόταν στην απογοήτευση που της προκάλεσε όταν ήταν μικρό κορίτσι. Η ετυμηγορία ήταν ότι όφειλε να κάνει μια ανάλυση και ότι θα έβρισκε από μόνη της την γυναίκα που ήταν να συναντήσει γι' αυτό. Ένα όνειρο της ήρθε στη συνέχεια που ερμηνεύτηκε από την Ντιάνα ως ένα θείο μήνυμα.

Η εν λόγω ψυχαναλύτρια όφειλε να ονομάζεται Άννα - Μαρία. Μία πρώτη Άννα - Μαρία που επισκέφτηκε της είχε θέσει ως όρο για μία δυνατή ανάλυση την απάρνηση του πρώτου θεραπευτή της και των μαγικών πίστεων, πεποιθήσεών του και έτσι ήρθε να με δει. Μου εξήγησε αμέσως σε ποιο σημείο οι μαγικές και θείες εκδηλώσεις ήτανε ανέκαθεν αναγκαίες για τη ζωή της. Εάν δεν υπάρχει κάτι τις σ' αυτό, έλεγε, γιατί να ζω; Όταν ήταν μικρή κι ενώ κοιμόταν στο δωμάτιο των γονέων της, το πρωί μετά από την αποχώρηση του πατέρα της δέχτηκε την επίσκεψη ενός τερατώδους άνδρα που την τρόμαζε. Μέχρι την ηλικία των 20 ετών πίστευε σ' αυτήν την οπτασία που ονομάζει τώρα ψευδαίσθηση. Όσο τρομακτική και αν μπορούσε να είναι η παντοδυναμία αυτού του τέρατος της ήταν χρήσιμη. Αναδυόταν όχι μόνον μέσα στο δωμάτιο ανάμεσα σ' αυτήν και τη μητέρα της αλλά επίσης και κατά τη διάρκεια της ημέρας κάθε φορά που μέσα στα παιχνίδια της την έπιανε μία ανεξέλεγκτη διέγερση. Τότε ηρεμούσε. Ζούσε έτσι δέσμια ενός καθεστώτος του δύσκολου παιδιού, του ατίθασου, του απελπισμένου από το γεγονός ότι δεν μπορούσε να ικανοποιήσει την μητέρα της και πάντοτε μέσα

στον φόβο ότι είτε αυτό το τέρας, είτε ο πατέρας της θα την τιμωρήσει. Τίποτε δεν νομιμοποιούσε στα μάτια της αυτές τις άδικες παρεμβάσεις. Εν τούτοις αισθανόταν να ηρεμεί όταν κατάφερνε να φαντασιώσει ότι το τέρας της είχε σταλεί από τον πατέρα της δημιουργώντας έτσι έναν δεσμό ανάμεσα σ' αυτό το τέρας το παντοδύναμο που της στερούσε την απόλαυση και τον πατέρα της.

Η Ντιάνα δοκίμαζε να δώσει σ' αυτόν τον πατέρα το καθεστώς του φανταστικού πατέρα που στερεί κατά τέτοιο τρόπο που ο Λακάν το καθορίζει μέσα στους σχηματισμούς του ασυνείδητου. Η επιβαλλόμενη στέρηση από τον πατέρα είναι το δεύτερο μέρος της ενεργοποίησης της πατρικής μεταφοράς. Ο Λακάν καθορίζει ότι για να μπορέσει το παιδί να ταυτιστεί με τον πατέρα ως υποβαστάζοντα τον νόμο η μητέρα οφείλει να στερείται από τον φαλλό. Τον φαλλό που το παιδί προσφέρεται να είναι γι' αυτήν το τρίτο μέρος - και αναφέρομαι πάντα στους σχηματισμούς του ασυνείδητου - είναι αυτό που γίνεται με την παρέμβαση του δυνάστη πατέρα. Ο πραγματικός πατέρας που οφείλει να κρατάει τις υποσχέσεις του. Αυτό που επιθυμεί η στερημένη μητέρα εκείνος το έχει και μπορεί να της το δώσει. Επί τη ευκαιρία υπό τη μορφή ενός παιδιού συμβολικού δώρου του φαλλού που από το σημείο εκείνο και μετά είναι υπό άρνηση στη μητέρα. Σ' αυτόν τον πατέρα το παιδί θα μπορούσε να κάνει τις ταυτίσεις του. Είναι η ταύτιση στο ιδεώδες του εγώ. Από εκείνο το σημείο και μετά το αγόρι που δεν έχει την άμεση χρήση του φαλλού έχει στην τσέπη του όλους τους τίτλους που μπορεί να χρησιμοποιήσει για το μέλλον. Όταν στο κορίτσι ο Λακάν λέει ότι δεν έχει να κάνει με αυτήν την ταύτιση ούτε στο να διαφυλάξει αυτόν τον τίτλο στον ανδρισμό αλλά ότι ο φαλλός ξέρει πού είναι, ξέρει που οφείλει να πάει να τον πάρει. Αυτό ακριβώς είναι που δεν συνέβη στην Ντιάνα.

Όταν το ειδύλλιο που ζούσε με τον πατέρα της, γιατί αυτό είναι που διηγείται κατά τα πρώτα χρόνια της, όταν λοιπόν αυτό το ειδύλλιο διακόπηκε απότομα από τον

ερχομό ενός παιδιού που ο πατέρας είχε κάνει στη μητέρα, η Ντιάνα απογοητευμένη, κλείστηκε στον εαυτό της πάνω σε μια ελπίδα ή μάλλον πάνω σε μία πεποίθηση, διότι τελικά δεν είχε καμία αμφιβολία μέχρι την εμφάνιση της περιόδου της. Ότι ένα πέος θα φύτρωνε. Ο πατέρας της Ντιάνας, δυνάστης πατέρας που δίνει ένα παιδί στην μητέρα και από εκεί το ίδιο ο συμβολικός φαλλός που είναι υπό άρνηση δεν λειτούργησε γι' αυτήν επιτρέποντας την να περιμένει από τον πατέρα της μετά από έναν άνδρα ένα τέτοιο δώρο και κατ' αυτόν τον τρόπο την πρόσβαση την οριστική στον συμβολικό ευνουχισμό. Κι' αυτή λοιπόν η απογοήτευση αυτού του μικρού κοριτσιού την περιόρισε μέσα σ' αυτήν την απαράδεκτη στέρηση, αυτής της πραγματικής απουσίας του πέους, αντί να της ανοίξει την πρόσβαση στη συμβολική διαδικασία του ευνουχισμού. Κάνω εδώ την υπόθεση ότι η μητέρα της οποίας ο πατέρας ήτανε εραστής δεν περίμενε να της κάνει παιδιά. Δεν ήτανε στερημένη με την Λακανική έννοια του όρου. Το παιδί που της δόθηκε δεν απαντά σ' αυτή την έλλειψη. Είναι στο επιπλέον. Μη εγγράφοντας για το κορίτσι αυτό το δώρο του πατέρα ως συμβολικό. Η μητέρα έχει λοιπόν αυτό το παιδί. Την κόρη αυτήν την ίδια. Δεν έχει αυτό που επιθυμεί από τον πατέρα. Δεν μπορεί να είναι παρά μόνο στερημένη. Αποφασίζει λοιπόν να περιμένει ώστε αυτή η στέρηση να σταματήσει. Χωρίς να μπορεί να της δώσει μια σημασιακή αξία.

Την ημέρα που η όψη του αίματος της περιόδου της την έκανε να αποκτήσει συνείδηση ενός οριστικού τραύματος σταμάτησε να έχει οτιδήποτε να περιμένει. Βρέθηκε λοιπόν πεσμένη πάνω σε μια καταθλιπτική κατάσταση που διήρκησε πολλά χρόνια χωρίς να μιλάει γι' αυτό σε οποιονδήποτε. Σχολικές αποτυχίες, κατάθλιψη, άγχος και αϋπνίες ήτανε η συνέπεια πάνω στην οποία οι γυναικείες συναντήσεις της ξαναδίνουν λίγη αίσθηση ζωής. Συναντήσεις κάθε φορά συνοδευόμενες από απογοήτευση και επομένως από βαριά κατάθλιψη όταν η γυναίκα που αγαπά

προτιμά μια άλλη γυναίκα ή ακόμη χειρότερα έναν άνδρα. Αυτή η ομοφυλοφιλία απομονώνεται. Δεν αισθάνεται να έχει θέση ούτε από την πλευρά την ανδρική, δεν θέλει να είναι αρρενωπή ούτε την πλευρά της γυναίκας. Αρνείται να ενσωματωθεί στις γυναικείες ομάδες τις φεμινιστικές ή τις ομοφυλοφιλικές που κάνουν αγώνα και δεν τολμά να ντυθεί ως γυναίκα. Φοβάται όταν φοράει ένα φουστάνι. Αναζητάει λοιπόν μία ιδιαίτερη θέση που είναι το να κάνει να ευχαριστιέται μία άλλη γυναίκα. Μου είπε ότι ψάχνει σ' αυτό αλλά μάταια γιατί δεν είναι ένας άνδρας μια απάντηση στην ακόλουθη ερώτηση. Τι πραγματικά μπορεί να είναι αυτή η απόλαυση που το σεξουαλικό όργανο ενός άνδρα μπορεί να προσφέρει σε μία γυναίκα; Φοβάται πάρα πολύ τους άνδρες για να φαντασιώσει ότι θα μπορέσει να δοκιμάσει και η ίδια μία ημέρα αυτή την απόλαυση. Τη στιγμή που αναφερότανε σ' αυτό το αίνιγμα έκανε το ακόλουθο όνειρο. Είναι μέσα στο νερό ενός ποταμού που είναι μολυσμένος από επικίνδυνους ποντικούς. Η μητέρα της επιπλέει άνετα καθισμένη πάνω σε ένα στρώμα και προφυλαγμένη. Ο πατέρας της είναι μέσα στο νερό. Συναντά χωρίς φόβο τους ποντικούς και βγάζει θριαμβευτικά από το νερό ένα ωραίο ψάρι για να το προσφέρει στην γυναίκα του πανευτυχής. Η Ντιάνα από τη μεριά της δεν ξέρει πού είναι. Είμαι μετέωρη λέει. Δοκιμάζει να πλησιάσει τη μητέρα της πάνω στο στρώμα. Οι ποντικοί που κρύβονται την διώχνουν και μέσα στο νερό μένει υπό την απειλή αυτών των ζώων.

Από αυτό το όνειρο βγάζει την εξής ερμηνεία. Ότι ο πατέρας της πολύ απασχολημένος με την σεξουαλική του επιθυμία την αφήνει μόνη στην δική της απόλαυση που από τότε πάντοτε είναι τελικά μόνη, επιφορτισμένη με τα δικά της όρια. Το όνειρο έρχεται λοιπόν για την Ντιάνα ως απάντηση στο ερώτημά της. Από τι έχει έλλειψη μία γυναίκα και που ένας άνδρας μπορεί να της το δώσει; Επανέρχεται στην μητέρα της από την οποία είδαμε ότι έκτοτε δεν περίμενε τίποτε από τον πατέρα της. Αυτή την

φορά είναι πανευτυχής. Αυτός ο όρος που χρησιμοποιείται από την ασθενή είναι μάλλον από την πλευρά της έκστασης που η φαλλική απόλαυση και το ψάρι του ονείρου φαίνεται μάλλον ως το παιδί εκείνης της εποχής να μην αναπαριστά ένα δώρο υπό άρνηση. Αλλά ο πατέρας κυνηγά ποντικούς και η μητέρα βρίσκεται προφυλαγμένη ενώ η Ντιάνα φέρεται να επιδίδεται στην απόλαυση. Δεν μας δείχνει από αυτό ότι η ίδια αντίθετα προς τη μητέρα της προσπαθεί με την φαλλική πλευρά της απόλαυσης και δεν μπορεί κατά τη στιγμή του ονείρου να ζήσει και τον ευνουχισμό παρά μόνο ως απειλή καταστροφής. Οι συνεδρίες ακολουθούν η μία μετά την άλλη σε θέση πρόσωπο με πρόσωπο. Μία ημέρα η Ντιάνα μη υποφέροντας πια την παρουσία μου και την υποτιθέμενη παντοδυναμία μου που την έκαμνε να νιώθει υποβιβασμένη, σηκώθηκε απότομα πετώντας καταγής την πολυθρόνα της και ορισμένα αντικείμενα. Στη συνέχεια όρμησε προς τον τοίχο για να χτυπήσει το κεφάλι της και να αποφύγει έτσι να με χτυπήσει. Η αντίδρασή μου υπήρξε να πάω να ανοίξω την πόρτα του γραφείου. Προς μεγάλη μου έκπληξη αμέσως ηρέμησε. Μου εξήγησε μετά από ορισμένες συνεδρίες ότι είχε σκεφτεί ότι ήτανε εκεί μία επίκληση που έρχεται προς ένα πρόσωπο φυσικά έναν άνδρα που τοποθετείται δίπλα, στον διπλανό χώρο για να την ζητήσει για να συμπληρώσει την δική μου γυναικεία έλλειψη μυών.

Βρέθηκα τελικά για τα μάτια της στερημένη. Ο φαλλός ήτανε από την άλλη πλευρά της πόρτας. Αυτή η πόρτα μόλις άνοιξε πάνω στην έλλειψη έκανε να φανεί το τέλος των πρωταρχικών συνεδριών. Η είσοδος στην ανάλυση και η κατάκλισή της στο ντιβάνι υπήρξαν για την Ντιάνα η ευκαιρία να πει όχι βέβαια απόλυτα πεπεισμένη ότι θα δοκίμαζε να κάνει όπως οι άλλοι. Ένας τρόπος να σηματοδοτήσει την επανόρθωση της θέσης της σε σχέση με το πραγματικό της στέρησης που έχει υποστεί. Αυτό δεν την εμπόδισε να επιχειρήσει μάλλον επιθετικά αλλά μόνον με λόγια να μου ζητήσει να της δώσω αυτό που δεν είχε και

το οποίο ως γιατρός είχα την χρήση είτε με φάρμακα, δηλαδή φάρμακα για να κοιμηθεί. Η άρνησή μου την έκανε να διστάζει να διακόψει την ανάλυση. Ξαναήρθε με τους όρους τους αρχικούς. Με ποιο δικαίωμα της αρνιόμουν τα φάρμακα; Αλλά δεν ήτανε με ποιο δικαίωμα: τα κρατούσα για μένα τα φάρμακα. Ήταν με ποιο δικαίωμα υποτασσόμουν και την υπέτασσα στους νόμους της ψυχανάλυσης. Δηλαδή γι' αυτήν στον νόμο του πατέρα. Και με ποιο δικαίωμα μπορούσε να το δεχτεί; Γι' αυτό λοιπόν δεν υπάρχει μεταβίβαση μου είπε και μπορώ να υποφέρω αυτό που μου επιβάλλεται εδώ. Δεν υπάρχει μεταβίβαση γιατί είσθε μία γυναίκα και αντιλαμβάνομαι τώρα ότι από μία γυναίκα δεν περιμένω τίποτε. Εάν ήταν ένας άνδρας μου αρνείται αυτό που ζητώ θα ήτανε αξεπέραστο. Από την πλευρά μιας γυναίκας μία άρνηση είναι λιγότερο κακό. Ήτανε βέβαια λίγο ενοχλημένη από την συνέχεια της εργασίας της ψυχαναλυτικής από το γεγονός ότι δεν υπήρχε μεταβίβαση. Δεν έχει σημασία να επιμείνουμε πάνω στην μεταβίβαση που εδραιώθηκε καλά και ονόμαζε έτσι. Μεταβίβαση της οποίας το σημαίνουν το οποιοδήποτε Αν – Μαρί θα είχε αναμφισβήτητα χωρίς δεσμό με την συσχέτιση της υιοθεσίας χωρίς φαλλική αναφορά που υποθέτει. Αυτό που δίδεται εκεί είναι ακριβώς αυτό που μια γυναίκα δεν είχε. Η εργασία συνεχίστηκε λοιπόν και σήμερα, αφού πέρασε ορισμένα χρόνια υποφέροντας από το επάγγελμά της, της παιδαγωγού, δίπλα σε ψυχωτικά παιδιά, σαν ένας εφιάλτης, έφτασε στο να ανακαλύψει ότι αγαπά τα παιδιά και μπορεί σ' αυτά τα παιδιά μάλλον αντί να τα μισεί να τα επιβάλλει όρια που έχουνε δομική σημασία. Μπορεί λοιπόν τώρα να επιτρέψει στον εαυτό της να αναφέρεται στον νόμο και στον ευνουχισμό. Δεν είναι πιο αναγκαίο γι' αυτήν να περιμένει να έχει ένα πέος για να υποστεί τον ευνουχισμό και να έχει επιθυμίες. Η συνείδηση, στέρηση, ευνουχισμός μπόρεσε να σταματήσει από το γεγονός ότι μπήκε και πάλι σε λειτουργία ο ενδιάμεσος όρος της ανέχειας, της έλλειψης. Η Ντιάνα τελικά δεν είχε ποτέ

αποδεχθεί να αφήσει κατά μέρος τον φαλλό. Στερημένη από την συμβολική του χρήση και έτσι αναφερόμενη στην απόλαυση ως απόλυτη απόλαυση είχε επιχειρήσει να την ξεφορτωθεί. Μπορεί κανείς να πει ότι παρά αυτές τις απογοητεύσεις και την απουσία του πέους είχε επιτύχει να τοποθετηθεί από την πλευρά του άνδρα, μέσα στους σχηματισμούς της διαδικασίας απόκτησης του φύλλου, κάνοντας τη να υπάρχει υπό την μορφή μιας θεότητας και στη συνέχεια ενός επιλεγμένου άνδρα, την εξαίρεση που θεμελιώνει την παγκοσμιότητα της φαλλικής λειτουργίας. Υπάρχει από αυτό ένα που δεν είναι υποταγμένο αλλά έπρεπε για να μπορέσει αυτή η φαλλική λειτουργία να μην είναι η απάτη που φοβότανε, ότι αυτή η εικόνα του πρωτόγονου πατέρα παραμένει μία εξαίρεση, έπρεπε λοιπόν η μητέρα να σταματήσει να είναι φαλλοποιημένη, είτε η μητέρα σταματά να είναι φαλλοποιημένη (765).